

PHÁT BIỂU CHỈ ĐẠO CỦA GS.TS. NGUYỄN XUÂN THẮNG – CHỦ TỊCH VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM TẠI HỘI THẢO 25 NĂM TẠP CHÍ KHOA HỌC XÃ HỘI (THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH), NGÀY 9/3/2015

LTS. Ngày 9/3/2015, nhân kỷ niệm 25 năm Tạp chí Khoa học xã hội ra số đầu tiên, Tạp chí đã tổ chức cuộc Hội thảo khoa học "25 năm Tạp chí Khoa học xã hội (TP HCM)" do GS.TS. Nguyễn Xuân Thắng, Chủ tịch Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam chủ trì. Tham dự Hội thảo có hơn 50 học giả, nhà nghiên cứu, các Tổng biên tập và cán bộ Tạp chí qua các thời kỳ, cùng một số độc giả thân thiết và phóng viên báo chí. Trong Hội thảo đã có nhiều báo cáo và ý kiến thảo luận, đóng góp cho Tạp chí, hầu tìm ra những đường hướng đưa Tạp chí tiếp tục phát triển đi lên, xứng đáng là Tạp chí đầu ngành về Khoa học xã hội ở vùng Nam Bộ. Từ số này, chúng tôi sẽ lần lượt đăng các bài tham luận và một số ý kiến đóng góp trong cuộc Hội thảo để bạn đọc cùng theo dõi và trao đổi.

Thưa các đồng chí!

Tôi hoan nghênh Tạp chí Khoa học xã hội (Thành phố Hồ Chí Minh) đã tổ chức kỷ niệm 25 năm ra số tạp chí đầu tiên dưới hình thức một hội thảo khoa học. Qua ý kiến của các đồng chí, các bác, các anh chị, chúng ta có thể định vị Tạp chí, nhìn nhận lại và đặc biệt là tìm các giải pháp để Tạp chí có vai trò xứng đáng, đáp ứng được các kỳ vọng hiện nay đang đặt ra cho khoa học xã hội ở Nam Bộ.

Đầu tiên chúng ta phải thấy rõ những đặc điểm của Tạp chí Khoa học xã hội. Thứ nhất, phải khẳng định Tạp chí Khoa học xã hội trước hết là tiếng nói của Viện Khoa học xã hội vùng Nam Bộ, tiếng nói của Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam. Viện Khoa học xã hội vùng Nam

Bộ là hình ảnh thu nhỏ của Viện Hàn lâm nhưng đảm trách nhiệm vụ nghiên cứu sâu hơn, toàn diện hơn đối với vùng Nam Bộ. Do đó, tiếng nói của Viện và Tạp chí là rất quan trọng. Đồng thời, Tạp chí là diễn đàn của giới khoa học xã hội trong vùng, và của tất cả những ai quan tâm đến sự phát triển của vùng, cho nên việc công bố, phổ biến những tri thức khoa học xã hội là để cung cấp luận cứ khoa học, đóng góp vào sự phát triển của vùng Nam Bộ trong sự phát triển chung của cả nước.

Thứ hai, Tạp chí Khoa học xã hội là một tạp chí đa ngành, vừa có thuận lợi là ngân hàng dữ liệu bài vở nhiều vì gồm nhiều lĩnh vực, nhưng vừa rất khó tổ chức. Bởi lẽ một tạp chí đa ngành phải vừa chuyển tải được các kết quả nghiên

cứu của các lĩnh vực quan trọng, không chỉ là vấn đề nghiên cứu cơ bản, mà còn phải gắn nghiên cứu cơ bản với thực tiễn, triển khai, bám sát thực tiễn, tổng kết, nhân rộng những mô hình phát triển từ thực tiễn hầu đáp ứng nhu cầu cho sự phát triển của vùng, của đất nước. Thành thử trong định hướng sắp tới, chúng ta cần suy nghĩ việc giải quyết vấn đề này. Tạp chí đa ngành là cứ đều đặn, mỗi mục đôi bài, hay là chúng ta phải tính đến có những số chuyên san bàn về các vấn đề. Ví dụ, liên quan đến 40 năm giải phóng đất nước, thì trong 40 năm đó phát triển kinh tế xã hội như thế nào, văn hóa ra sao, vấn đề hòa hợp dân tộc và rất nhiều thứ khác... Chúng ta phải suy nghĩ để cho tạp chí phải theo đúng đặc trưng đa ngành, chuyên sâu, nếu không chúng ta sẽ rơi vào tình trạng “biết rồi khổ lắm nói mãi” là bài vở chỗ này có, chỗ kia không có. Đó là điều chúng ta phải giải quyết.

Thứ ba, tạp chí khoa học thì không phải là một tạp chí đại chúng. Độc giả của Tạp chí trước hết là dành cho các nhà khoa học, rồi đến các nhà hoạch định chính sách, họ tham khảo, tham chiếu, sử dụng các kết quả đó. Một số lãnh đạo địa phương đã đánh giá tốt về Tạp chí của chúng ta. Họ cho rằng khi chuẩn bị cho một quy hoạch, một kế hoạch, hoặc thảo luận một vấn đề liên quan đến dân tộc, tôn giáo, vấn đề an ninh chính trị, kể cả hệ thống chính trị cơ sở, họ đã tham khảo các tài liệu này. Cho nên tôi nghĩ rằng, chúng ta phải nhìn rộng ra đối tượng đó. Tiếp đến, những người quan tâm đến các vấn đề của đất nước, họ cũng tìm đến Tạp chí để xem mấy ông

khoa học nói gì, xem ở đây có cái gì mới không, ví dụ như xem hiện nay giải thích kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa như thế nào cho đúng trong điều kiện đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế; hay vấn đề tái cơ cấu nền kinh tế, ứng phó với biến đổi khí hậu; hay câu chuyện Việt Nam là thành viên đầy đủ của ASEAN, Việt Nam sẽ là nền kinh tế thị trường đầy đủ vào năm 2018... Cho nên, tạp chí khoa học của chúng ta rất kén độc giả, và độc giả là ai, trước hết là chính chúng ta. Tôi cũng rất chia sẻ ý kiến với các đồng chí, độc giả là nhà khoa học và các nhà hoạch định chính sách thì một bài viết đòi hỏi từ người viết cho đến người biên tập luôn luôn phải thường trực trong đầu mình câu hỏi: Đang viết cho ai? Chứ không nên đưa những bài kiểu in thì in không in thì cũng chẳng sao. Biên tập dứt khoát phải kỹ lưỡng, có nguồn trích dẫn rõ ràng, không thể là tài liệu tham khảo chung chung.

Các đồng chí nói đúng, không thể tính đến chuyện thương mại đối với tạp chí khoa học, nhưng không thể không chú trọng đến công tác phát hành. Bởi vì tạp chí phải đến được với bạn đọc. Mà muốn phát hành được thì tạp chí phải có chất lượng, phải đáp ứng được yêu cầu của người đọc. Một tạp chí mà ở đó người ta không tiếp nhận được tri thức, phương pháp cũng không, đối chiếu so sánh cũng không và người ta không tìm thấy ở đó cái gì có ích, thì đọc một lần, lần sau người ta không muốn đọc nữa. Đây là điều rất thực tế. Hiện nay, Viện Hàn lâm có chủ trương là nâng cao bài viết bằng cách đầu tư vào các đề tài cấp Bộ hay

đề tài cấp cơ sở. Những bài viết rút ra từ các đề tài không phải là đơn đặt hàng của tạp chí mà là nhiệm vụ nghiên cứu của các nghiên cứu viên. Đối với một công trình đầu tư nhiều trăm triệu, không hề không có vài bài tạp chí. Đây chính là sự chất lọc tốt nhất kết quả của công trình nghiên cứu, nếu không công trình chỉ để vào ngăn kéo. Các bài tạp chí phải là bài tạp chí đích thực, biên tập chặt chẽ, có nội dung khoa học, ý tưởng khoa học, có đóng góp từ nghiên cứu của đề tài, không phải là bài để nghiệm thu đề tài cho xong, để giải ngân. Đây cũng là vấn đề phải chú ý. Bên cạnh nguồn bài từ các đề tài, chúng ta cũng cần có các bài do chúng ta đặt hàng trực tiếp cho các nhà khoa học. Điều này liên quan đến khả năng tài chính. Theo nguyên tắc tài chính thì lâu nay chúng ta phải nộp lại phần thu được từ tạp chí, nhưng hiện nay chỉ thực hiện trên danh nghĩa và hỗ trợ trở lại tạp chí bằng đúng số tiền này. Vì vậy, nếu công tác phát hành tốt thì có thêm nguồn thu để trả nhuận bút, biên tập, đào tạo nghiệp vụ. Lúc nào Viện Hàn lâm cũng khuyến khích bán tạp chí, không bao giờ cấm quảng cáo, vấn đề là chúng ta có phát hành được, có làm được quảng cáo hay không. Như vậy, rõ ràng những hạn chế là do chúng ta chứ không phải do cơ chế đâu.

Để công tác phát hành tốt, chúng ta phải có người hiểu về công tác phát hành. Có những người làm khoa học được nhưng không làm được tổ chức, có những người làm khoa học, làm tổ chức được nhưng không làm được kinh doanh. Tạp chí tuy là tạp chí khoa học nhưng nếu biết cách làm thì chúng ta vẫn thu được

tiền từ phát hành. Trước nhất là tạp chí phải có uy tín, chất lượng để các tổ chức, đơn vị mua của chúng ta thường xuyên. Hoặc là, tôi cho rằng phát hành cũng phải có người chuyên trách. Đây là điểm cần trao đổi kỹ thêm.

Thưa các đồng chí!

Về định hướng sắp tới của Tạp chí, hiện nay chủ trương của Viện Hàn lâm là muốn các tạp chí đạt chuẩn quốc tế. Vừa rồi chúng ta tổ chức hội nghị bàn về tiêu chí các tạp chí quốc tế. Hiện nay, Viện Thông tin Khoa học xã hội đã và đang cập nhật vấn đề này. Một số tạp chí đã làm, và cũng nhận được nhiều thuận lợi trong việc trao đổi tạp chí và trao đổi thông tin với bên ngoài.

Về nội dung, tôi muốn nhấn mạnh Tạp chí Khoa học xã hội là tạp chí của vùng, do vậy, cần làm đậm nét hơn nữa, bám chắc hơn nữa thực tiễn và các vấn đề đặt ra đối với sự phát triển bền vững của vùng. Sắp tới có rất nhiều vấn đề lớn mà chúng ta phải giải quyết liên quan đến Chương trình Tây Nam Bộ, Óc Eo - Ba Thê, đến dân tộc, đến tôn giáo... và đặc biệt là liên kết vùng. Những nội dung này chúng ta nghiên cứu đưa vào tạp chí như thế nào để tạp chí trở thành một sản phẩm mà các nhà lãnh đạo địa phương, các nhà khoa học ở địa phương cần đến. Đó là điều mà các đồng chí phải thảo luận kỹ và có chương trình hành động.

Chúng ta suy nghĩ xem liệu có thể có số tạp chí theo truyền thống với cơ cấu bài vở như trước; có số tạp chí chuyên ngành và đặc biệt là có thể mở thêm được về số trang. Tại sao lại không? Bài thì không cần quá dài nhưng số lượng

bài thì có thể tăng được, đóng khung chỉ vài bài thì làm sao công bố được kết quả toàn diện, nhiều mặt. Nhưng mà tôi vẫn quan tâm đến các số chuyên san, bàn cho sâu về từng lĩnh vực, từng điểm đột phá phát triển kinh tế - xã hội cụ thể. Các đồng chí phải suy nghĩ thêm về hướng này.

Trong các mối quan hệ của Tạp chí, phải luôn luôn nhớ Tạp chí trước hết là tiếng nói của Viện Khoa học xã hội vùng Nam Bộ, Tạp chí độc lập với Viện chỉ là tương đối thôi. Viện làm thế nào để Tạp chí với Viện là một, tạo điều kiện cho cả hai bên cùng phát triển, nâng cao vị thế ở vùng Nam Bộ.

Về vấn đề nhân sự hiện nay, nếu như tạp chí không đủ nhân sự thì chúng ta phải kiện toàn, trong đó có cán bộ biên tập. Vai trò của người biên tập là rất quan trọng, phải có tri thức, có sự hiểu biết và tính nhạy cảm chính trị để biên tập, đảm bảo định hướng chính trị của tạp chí. Người biên tập trẻ không nên tự ti trước các nhà nghiên cứu “cây đa, cây đề”, không dám sửa chữa bài. Nhưng mặt khác, bản thân các đồng chí biên tập phải luôn trau dồi tri thức, hiểu biết, bản lĩnh, trách nhiệm và khiêm nhường. Khiêm tốn để mà học hỏi, để mà xem xét người ta nói như vậy đúng hay sai. Các nhà nghiên cứu cùng với ban biên tập phải rất chú ý đến những vấn đề này.

Về công tác đào tạo, có một yêu cầu là các đồng chí làm tạp chí phải có chứng chỉ hành nghề báo chí, tham gia các khóa học về báo chí, chứ không phải cứ đem kinh nghiệm nghiên cứu sang làm tạp chí là đủ. Đây cũng là việc mà chúng

ta khi tuyển chọn người vào tạp chí phải rất chú ý để đảm bảo tính chuyên nghiệp, tính chuẩn hóa. Năm nay, Viện Hàn lâm đề ra khẩu hiệu “Dân chủ, sáng tạo, chuyên nghiệp và đổi mới”. Tạp chí cần là một diễn đàn dân chủ, nhưng phải trong khuôn khổ, có tổ chức, bởi vì khoa học xã hội của chúng ta có định hướng chính trị, gắn kết chặt chẽ với chính trị, phải phục vụ cho công cuộc xây dựng và bảo vệ đất nước. Bên cạnh đảm bảo tính dân chủ, tạp chí cũng phải sáng tạo, chuyên nghiệp từ ngay trong biên tập, trong trị sự, trong phát hành.

Trong điều kiện hiện nay, các tạp chí khoa học in giấy thường đi kèm tạp chí điện tử. Cần phải đặt tạp chí trong hệ thống ứng dụng công nghệ thông tin chung của Viện Hàn lâm. Hiện nay Viện Hàn lâm đang chủ trương nâng cấp hạ tầng kỹ thuật cũng như cổng thông tin điện tử, thực hiện trao đổi trực tuyến về mặt thông tin, và đã được Chính phủ đồng ý bắt đầu triển khai từ năm nay. Đây là cơ sở rất quan trọng để Viện Hàn lâm và các Viện trực thuộc phát triển thư viện điện tử, tạp chí điện tử và nhiều thứ khác. Tạp chí Khoa học xã hội cũng sẽ nằm trong hệ thống tổng thể này.

Hiện nay, tạp chí điện tử xuất hiện khá nhiều nhưng tạp chí in giấy vẫn phổ biến và được quan tâm. Chúng tôi nhận được rất đều đặn các tạp chí in giấy trên thế giới. Người ta rất nhấn mạnh các ưu thế của loại hình này và những bài mà chúng tôi cho dịch đăng cũng chủ yếu từ các tạp chí in giấy bởi vì họ nghiên cứu rất bài bản. Các nhà khoa học thế giới phải đầu tư kỹ lưỡng, kể cả thời gian rất dài mới viết được những bài như vậy. Tạp

chí điện tử là rất cần, cần nhưng mà phải cân nhắc ở chỗ phát hành. Chúng ta cũng rất khuyến khích trao đổi tạp chí điện tử, nhưng nên như thế này: bao giờ tạp chí điện tử cũng phải phát hành chậm lại. Chậm lại ở đây có nghĩa là trước hết tạp chí in giấy phải phát hành một thời gian nhất định rồi chúng ta mới công bố và giới thiệu trên mạng, chứ nếu không thì làm sao có thể thu được một phần chi phí bỏ ra. Đây cũng là một điểm tôi cần trao đổi với các đồng chí.

Về tài chính và cơ sở vật chất kỹ thuật, nguồn tài chính thì Nhà nước đã quy định như vậy, còn để có tiền đầu tư thì như tôi đã nói, phải làm tốt khâu phát hành. Nếu chúng ta làm tốt cái này thì đấy là một nguồn, nguồn thứ hai là nguồn đầu tư từ ngân sách, nguồn thứ ba là nguồn hỗ trợ thông qua đề tài và ngân hàng dữ liệu bài vở dựa trên các kết quả nghiên cứu. Đấy là những hỗ trợ tài chính cho tạp chí. Nghị định 16 của Thủ tướng Chính phủ vừa ban hành ngày 14/2/2015 có quy định về cơ chế tự chủ các tổ chức sự nghiệp công lập, cho nên chúng ta phải áp dụng các nguyên tắc thị trường, nguyên tắc cạnh tranh để có được những bài vở chất lượng tốt.

Cuối cùng, về hợp tác quốc tế, tạp chí muốn hợp tác quốc tế được thì phải đăng ký và xác định quy trình theo chuẩn mực. Trong điều kiện hội nhập hiện nay, khi chúng ta đầu tư rất mạnh cho trang

điện tử, cả trang tin điện tử bằng tiếng Anh, thì chúng ta hoàn toàn có thể làm được điều đó. Cho nên, đề nghị các đồng chí cũng phải tính đến chuẩn quốc tế đối với tờ tạp chí để xây dựng một lộ trình và thời gian thực hiện, không ai có thể làm thay tạp chí.

Tôi rất vui mừng là trong những ngày đầu năm mới các đồng chí tổ chức hội thảo về công tác tạp chí. Xét cho cùng, sản phẩm của các công trình nghiên cứu vẫn là các kết quả được công bố. Các đánh giá tốt đẹp về thành tựu và nỗ lực của Tạp chí trong 25 năm qua thì các đồng chí đã nói tất cả rồi nên tôi không muốn nhắc lại, tôi hoàn toàn đồng ý với các đồng chí. Tạp chí của chúng ta là dạng tạp chí được tính điểm cho phong học hàm Giáo sư, Phó Giáo sư, là nơi người ta tìm đến để đăng các kết quả nghiên cứu. Tạp chí cũng có bề dày lịch sử khá dài so với những tạp chí khác. Chúng ta phải phát huy những yếu tố này để làm tốt nhất công tác tạp chí trong thời gian tới, nhưng theo tinh thần là ổn định, đổi mới, kế thừa và phát triển, để cho tạp chí của chúng ta được như mong muốn, không phải chỉ của bạn đọc, mà còn là của chính chúng ta, của các thế hệ đi trước đã rất tâm huyết với Tạp chí, và của Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

Chúc các đồng chí sức khỏe, hạnh phúc và thành công. □